

Лісты Ягайлы і ананімная «Хроніка канфлікту» як крыніцы па даследаванню Грунвальдскай бітвы

Грунвальдская бітва, якая адбылася 15 ліпеня 1410 г. паміж аб'яднанымі войскамі Каралеўства Польскага і Вялікага Княства Літоўскага з аднаго боку і арміяй Тэўтонскага ордэна з другога, дагэтуль прыцягвае ўвагу гісторыкаў. Да сённяшняга часу застаецца канчаткова нявырашаным шэраг пытанняў, што датычацца розных аспектаў бітвы¹. Аднак шэраг крыніц, якія маглі б праліць на іх святло, дагэтуль застаюцца малавядомымі для беларускіх ці расейскіх даследчыкаў. Іх пераклад, публікацыя і аналіз маюць вялікае практычнае значэнне для гістарычных даследаванняў.

Найбольш падрабязнае апісанне Грунвальдскай бітвы пакінуў польскі храніст Ян Длугаш у сваёй «Гісторыі Польшчы». Дарэчы, гэта адзінае апісанне Грунвальду сярод польскіх крыніцаў, якое была перакладзена на расейскую мову².

Аднак паведамленні Яна Длугаша маюць шэраг разыходжанняў з ананімнай «Хронікай канфлікту», створанай, верагодна, на пачатку 15 ст. Разыходжанні пачынаюцца ўжо са звестак пра рух саюзных войскаў да месца бітвы пры Грунвальдзе:

¹ Гага Р. Вялікая вайна Вялікага Княства Літоўскага і Каралеўства Польскага з Тэўтонскім ордэнам у 1409-1411 г // Гістарычны альманах. 2003. Том 8. С. 165–166; Гага Р. Западноевропейская и американская историография Великой войны с Тевтонским орденом в 1409 – 1411 годах // Весн. Гродн. дзярж. ун-та імя Я.Купалы. Серыя 1. Гуманітарныя навукі. 2005. № 3 (33). С. 35-42.

² Длугаш Я. Грунвальдская битва. Москва-Ленинград, 1962.

Дзень	Хроніка канфлікту	Ян Длугаш
Яна Хрысціцеля 24.06, аўторак	Прыбыццё ў Вольбаж	Прыбыццё ў Вольбаж
Чацвер 26.06	Выступленне з Вольбажа, прыбыццё ў вёску Любохня	Выступленне з Вольбажа, прыбыццё ў вёску Любохня
Пятніца 27.06	Прыбыццё да Віслы, пачатак пераправы	Прыбыццё ў Высаконіцы
Субота 28.06		Прыбыццё ў Сейміцы
Пятра і Паўла 29.06, нядзеля		Прыбыццё ў Казлова
Панядзелак 30.06		Прыбыццё да Віслы каля Казеніц, вышэй Чэрвінскага кляштара, пачатак пераправы
Чацвер 03.07		Адыход ад Віслы, дасягненне Жохава
Пятніца 04.07		Выступ з Жохава, прывал каля невядомай вёскі
Субота 05.07		Дасягненне вёскі Ежова
Нядзеля 06.07	Уварванне ў землі, якія былі закладзены крыжакам Зямавітам Мазавецкім	Дасягненне ракі Ўкра. Уварванне ў землі, якія былі закладзены крыжакам Зямавітам Мазавецкім
Папядзелак 07.07		Прыбыццё ў Бендзіна па рашэ Ўкры
Серада 09.07	Уварванне на тэрыторыю Ордэну, прывал на полі паблізу Малога Ольштыну	Адыход ад Бендзіна, уварванне на тэрыторыю Ордэна і марш на адлегласць у 2 мілі. Агляд сцягоў, марш і перапынак паміж двух азёраў – Тшчына і Хэлст ля Лютэнберга (Лідзбарк).
Чацвер 10.07	Пераход на працягу 2 міляў	Рух на працягу 2 міляў і прыбыццё да возера Рубкова паблізу Кужэтніка
Пятніца 11.07	Прывал каля Дамброўна	Вяртанне на стаянку каля Лютэнберга, рух і прывал у вёсцы Высокае паблізу Дзялдава

Маргарыты 13.07, нядзеля	Штурм і захоп Дамброўна	Марш і прывал ля возера на адлегласці паловы мілі ад Дамброўна. Штурм і захоп Дамброўна.
-----------------------------	----------------------------	--

Далей Ян Длугаш сцвярджае, што польскае войска выстройваў перад боем, а таксама камандаваў ім кракаўскі мечнік Зындрам з Машкавіц, які нават не згадваецца ў «Хроніцы канфлікту»³. Згодна з яе звесткамі, гэтай справай займаўся непасрэдна Ягайла.

У абедзвюх крыніцах ход Грунвальдскай бітвы апісваецца па рознаму. На падставе апісання падзей на Грунвальдскім полі, якое зрабіў Ян Длугаш, складаецца ўражанне, што польскі кароль Ягайла амаль не прымаў удзел у бітве і нават не пераследаваў крыжакоў, якія уцякалі з поля бою, а назіраў за ўсім гэтым з пагорка⁴.

Дадзенае паведамленне хронікі, напісанае чалавекам, які нарадзіўся ў 1415 г., было, верагодна, перапрацаваным з ананімнай «Хронікі канфлікту», створанай амаль адразу пасля Грунвальдскай бітвы⁵. Так, на яе старонках знаходзім звесткі пра тое, што Ягайла, *«перайшоўшы праз невялікі лясок з месца ўзгаданага лагера, прыбыў на вяршыню аднаго пагорка, дзе ў той жа час злез з каня і, стаўшы на калені на зямлю, пачаў дзякаваць Богу за перамогу, якую той яму дазволіў атрымаць над ворагам»* (*rex de loco stationum praedictarum, silvam parvam penetrans, venit ad verticem cujusdam monticuli, in quo statim de equo descendens flexis genibus in terra deo coepit gratias agere de victoria, quam dominus deus sibi concesserat de hostibus suis*)⁶. Аднак, у адрозненне ад версіі Яна Длугаша, «Хроніка канфлікту» паведамляе, што польскі кароль трапіў на гэты самы пагорак толькі пасля захопу умацаванага крыжацкага лагера: *«Кароль*

³ Длугаш Я. Грунвальдская битва. С. 87 – 88.

⁴ Тамсама. С. 109.

⁵ Гагуа Р. Хроніка канфлікту ўладзіслава караля Польшчы з крыжакамі ў год Хрыстоў 1410 // Беларускі гістарычны штогоднік. 2005. № 6. С. 61 – 69.

⁶ Cronica conflictus Wladislai, regis Poloniae, cum cruciferis anno Christi 1410 // Scriptores rerum Prussicarum. Leipzig, 1866. B. 3. S. 438.

жа... зняўшы па прычыне незвычайнай спякоты свой шлем, з усімі сваімі людзьмі падышоў да крыжацкага лагера. У лагеры ж многія, убачыўшы, што ўцёкі ніяк не дазваляць пазбегнуць смерці, стварыўшы з вазоў падабенства вала, там жа ўсе пачалі абараняцца, але ўсё ж такі, пераможаныя, у пашчы мяча загінулі» (*Rex igitur... statim deposita de se galea sua propter calorem solis nimium cum omni gente sua ad stationes cruciferorum venit. In loco autem stationis multi videntes, quod per fugam nullo modo evadere possem mortem, ex curribus quoddam propugnaculum facientes ibidem omnes defendere se coeperunt, sed statim devicti omnes in ore gladii perierunt*⁷).

Пра непасрэдны ўдзел караля ў пагоні за уцякаючымі крыжакамі сведчаць таксама іншыя крыніцы, а менавіта лісты Ягайлы да сваёй жонкі каралевы Ганны, гнезненскага архібіскупа Мікалая Куроўскага і познаньскага біскупа Альберта, напісаныя 16 ліпеня 1410 г. Створаныя на наступны дзень пасля Грунвальдскай бітвы ў каралеўскай паходнай канцылярыі, гэтыя лісты маюць вельмі вялікую навуковую каштоўнасць як гістарычныя крыніцы. Яны былі ўведзеныя ў навуковы зварот у 19 ст., аднак дагэтуль на беларускую, альбо расейскую мову не перакладаліся. Нават арыгінальныя тэксты на лацінскай мове змешчаныя ў выданнях, якія з'яўляюцца цяжкадаступнымі не толькі для шырокага кола аматараў сярэднявечнай гісторыі, але і для прафесійных гісторыкаў.

Падчас выправы 1410 г. каронную палявую канцылярыю Ягайлы узначальваў Мікалай Тромба, які з 1403 па 1412 г. з'яўляўся віцэканцлерам Польскага каралеўства. Пасля Грунвальду войскі Польшчы і ВКЛ на працягу трох дзён знаходзіліся на полі бітвы. Згодна з паведамленнем Яна Длугаша, у той час Ягайла накіраваў у Кракаў свайго пасла, Мікалая Мараўца з лістамі пра перамогу над крыжакамі, да сваёй жонкі каралевы Ганны, гнезненскага архібіскупа Мікалая Куроўскага, да нобіляў, якія кіравалі абаронай кракаўскага замку, да кракаўскага гарадскога савету і ў Кракаўскі ўніверсітэт⁸. Акрамя гэтага, вядомыя яшчэ два лісты, якія былі напісаныя ў гэты час у палявой канцылярыі

⁷ Тамсама.

⁸ Длугош Я. Грунвальдская битва. С. 117.

польскага караля, але па невядомай прычыне не ўзгаданыя Длугашам – да Альберта Ястжэмбца, які з 1399 па 1412 г. з'яўляўся біскупам у Познані, і да торуньскага магістрата⁹. Аднак з гэтых сямі лістоў гісторыкам вядомы змест толькі чатырох, таму што паведамленні, накіраваныя кракаўскім нобілям, ва ўніверсітэт і да кракаўскага магістрату, дагэтуль не знойдзеныя даследчыкамі.

Найбольш кароткі і мала інфармацыйны з вядомых – ліст, у якім ад імя Ягайлы прапануецца бургамістру Торуня і іншых гарадоў Кульмскай зямлі перайсці пад уладу польскага караля пад пагрозай спусташэння і рабавання ўзгаданых тэрыторыяў. Ён быў апублікаваны нямецкім даследчыкам Максам Топпенам у першым томе «Akten der Ständetage Preußens»¹⁰.

Лісты да Мікалая Куроўскага і Альберта Ястжэмбца вельмі падобныя адзін да другога, як па форме так і па зместу. Як заўважыў вядомы гісторык прафесар Свен Эkdаль, яны разам з узгаданым лістом ў Торунь, аднолькава датаваныя – 16 ліпеня, у іх аднолькава азначана месца надання: «*Дадзена каля Астэродэ на полі нашай бітвы...*» (*Datum prope Hastenrode in campo prelii nostri...*), і ўсе яны маюць прыпіску: «*Паведамленне пана Мікалая, віцэ-канцлера Каралеўства Польскага*» (*Ad relacionem domini Nicolai regni Poloniae vicescancellarii*)¹¹. Апошняя прыпіска сведчыць пра тое, што, верагодна, складальнікам пісем з'яўляўся менавіта Мікалай Тромба, нягледзячы на тое, што напісаны яны ад імя Ягайлы. Таму нельга пагадзіцца з выказанай яшчэ ў 1935 г. думкай Эміля Шніппеля, які памясціўшы ў дадатку да свайго артыкула «На полі бітвы каля Танненберга» нямецкі пераклад ліста да Мікалая Куроўскага, палічыў ягоным складальнікам Збігнева Алесніцкага¹².

Ліст да каралевы Ганны трохі адрозніваецца ад папярэдніх трох. Ён датаваны таксама 16 ліпеня 1410 г., аднак месца

⁹ Ekdahl, S. Die Schlacht bei Tannenberg 1410. Quellenkritische Untersuchungen. Einführung und Quellenlage. Berlin, 1982. Bd. I. S. 129-131.

¹⁰ Тамсама. S. 131.

¹¹ Тамсама. S. 129-131.

¹² Тамсама. S. 129.

надання азначана па іншаму – «Дадзена пад Дамброўна на полі бітвы...» (*Datum retro Dambrownis in campo prelii...*), і адсутнічае прыпіска аб тым, што гэта паведамленне пана Мікалая. Таксама, у адрозненне ад паведамленняў да Альберта Ястжэмбца і Мікалая Куроўскага, адзначана, што кароль удзельнічаў у пагоні за ўцекачамі дзве мілі, а не чатыры. Дадзены аспект штурхае да думкі, што ліст да Ганны Цылійскай быў напісаны асабіста Ягайлам ці пад ягоную дыктоўку.

Аднак, нягледзячы на невялікія разыходжанні, усе тры паведамленні супадаюць у апісанні баявой часткі. Тэзіснае адлюстраванне дадзенай інфармацыі выглядае наступным чынам:

- 15 ліпеня 1410 г. армія Тэўтонскага ордэну наблізілася да саюзных войскаў Польскага каралеўства і Вялікага Княства Літоўскага ў той час, калі Ягайла слухаў імшу;
- пасля набліжэння ворага саюзныя арміі былі таксама пастроеныя ў баявыя рады;
- ад імя вялікага магістра і вялікага маршала Ордэна Ягайле і Вітаўту былі прынесеныя два мячы, пасля чаго адбылася бітва;
- падчас бою рады крыжакоў былі зламаныя і прымушаныя да ўцёкаў, пасля чаго адбываўся пераслед; пры гэтым шмат уцекачоў патанула ў азёрах і балотах.

Аналіз дадзеных тэкстаў дазваляе зрабіць некалькі высноў не толькі пра асобныя спрэчныя моманты Грунвальдскіх падзей, але таксама аб навуковай вартасці некаторых крыніц для даследавання бітвы.

Па-першае, не выклікае сумненняў непасрэдна ўдзел Ягайлы ў баі пад Грунвальдам, які «асабіста» (*in propria persona*) удзельнічаў у пераследаванні уцекачоў, што адпавядае паведамленню «Хронікі канфлікту», але разыходзіцца са звесткамі «Гісторыі Польшчы» Яна Длугаша.

Па-другое, магчыма дакладна рэканструяваць эпізод з двума мечамі, якія былі дасланыя польскаму каралю Ягайле і вялікаму князю літоўскаму Вітаўту крыжакамі перад пачаткам бітвы. Лісты Ягайлы пацвярджаюць радкі «Хронікі канфлікту», згодна якой

«прыбылі да караля два герольды: адзін караля венгерскага, які прынёс каралю аголены меч ад імя магістра, другі – Шчэцінскага князя, які трымаў у руцэ падобны меч, які маршал прыслаў князю Вітаўту і сказаў: «Кароль! Магістр дасылае табе гэты меч, а другі мы павінны ўручыць ад імя маршала брату твайму Вітаўту, калі зможам з ім сустрэцца». Кароль у той жа час паслаў да Вітаўта верных пасланцоў і папрасіў устрымацца ад пачынення бітвы, да якой той імкнуўся ўжо з людзьмі сваімі. Пакінуўшы сваіх рыцараў, Вітаўт хутка прыбыў да караля, і пасля яго прыбыцця ўзгаданыя герольды аддалі яму меч ад імя маршала і сказалі каралю і Вітаўту: «Кароль і Вітаўт! Магістр і маршал дасылаюць вам гэтыя мечы ў якасці падтрымкі і заклікаюць вас да бітвы і запытваюцца ў вас пра месца спаткання, прапануючы, каб вы самі яго абралі і аб зробленым вамі выбары паведамілі. І не хавайцеся ў гушчы гэтага лесу і не марудзьце з выступленнем да бою, таму што ва ўсялякім выпадку вы не здолееце пазбегнуць бітвы». Кароль жа і Вітаўт прынялі ўпамянутыя мечы з вялікай дабротой душы і так адказалі магістру і маршалу праз паслоў: «Прымаем дапамогу Панскую як самую важную, а разам з ёю тыя мечы ў якасці нашай падтрымкі, і жадаем з магістрам сысціся ў бітве. Таксама не будзем хвацца на лясах, таму што прыбылі памерацца з вамі [сіламі], паколькі не можам атрымаць ад вас справядлівасці. А месца бітвы пакідаем на волю і ласку Боскую» (*venerunt ad regem duo heraldi, unus regis Hungariae, regi ex parte magistri evaginatam portans gladium, et alter ducis Sccecynensis, alium similiter gladium ex parte marsalci duci Vitoldo dandum manu tenens. Dixit: «Rex! magister hunc tibi dirigit gladium et fratri tuo Vitoldo ex parte marsalci alium dare debemus, si ipsius praesentiam habere potuerimus».* Rex statim pro Vitoldo certos direxit nuntios et ab aggressu belli, ad quem jam cum gente sua transibat, ipsum retrahere mandat. Derelictis igitur suis militibus Vitoldus solus ad regem concito venit; et in adventu ejus praedicti heraldi ex parte marsalci gladium sibi obtulerunt, dicentes regi et Vitoldo: «Rex et Vitolde! Magister et marsalcus hos gladios vobis mittunt in subsidium et ad pugnam vos invitant; pro loco vero certaminis vos requirunt, ut ipsum soli eligatis et electum ipsi per vos nuntietis. Nec velitis vos

in condense hujus silvae abscondere, quinimmo ad bellum protinus exire non differatis, quia pugnam nullomodo evadere poteritis». Rex autem et Vitoldus gladios praedictos cum magna mansuetudine animi receperunt et haec magistro et marsalco per nuntios reponderunt: «Auxilium dei principale et hos similiter gladios in subsidium nobis recipimus et cum magistro pugnare volumus. Nec in silvis nos abscondemus, quia hac intentione venimus, ut vobiscum proelietur, ex quo a vobis aequalitatem habere non possumus. Et locum certaminis divinae voluntati gratiaequae committimus»¹³. Аднак звесткі лістоў супярэчаць апісанню эпизоду з мячамі, у Яна Длугаша, які сцвярджаў, што герольды магістра звярталіся толькі да караля, а імя і тытул Вітаўта нават не ўзгадалі¹⁴. Акрамя гэтага, згодна Яну Длугашу, Вітаўта наогул не змаглі выклікаць і абодва мечы былі ўручаныя Ягайлу. Надзвычай доўгі адказ польскага караля крыжакам у пераказе храніста, бясспрэчна, большай часткай заснаваны на мастацкім вымысле і не адпавядае рэчаіснасці¹⁵.

Па-трэцяе, з тэкстаў як лістоў Ягайлы, так і «Хронікі канфлікту» выцякае, што крыжакі прыбылі на поле бітвы пасля войск Польскага каралеўства і Вялікага Княства Літоўскага. Дадзены аспект абвяргае сцвярджэнні некаторых гісторыкаў (Карл Хэвекер, Ганс Дэльбрук і іншыя) пра абарончы тактычны план бою, які вялікі магістр Ордэну Ульрых фон Юнгінген быццам намагаўся ажыццявіць пад Грюнвальдам.

Па-чацвёртае, лісты польскага караля сведчаць, што Ягайла асабіста займаўся паstraеннем войскаў да бою. Гэтае сведчанне супярэчыць паведамленню Яна Длугаша, згодна з якім паstraенне і камандаванне польскай арміяй была даручанае кракаўскаму мечніку Зындраму з Машкавіц¹⁶, але спраўджваецца «Хронікай канфлікту»: «Кароль... загадаў усім павязаць якія-небудзь павязкі

¹³ Cronica conflictus Wladislai, regis Poloniae, cum cruciferis anno Christi 1410 // Scriptores rerum Prussicarum. В. 3. Leipzig, 1866. S. 436-437.

¹⁴ Гагуа Р. Российская и белорусская историография сражения при Грюнвальде // Весн. Гродн. дзярж. ун-та імя Я.Купалы. Серыя 1. Гуманітарныя навукі. 2003. № 2 (20). С. 15-22.

¹⁵ Длугош Я. Грюнвальдская битва. С. 98-99.

¹⁶ Длугош Я. Грюнвальдская битва. С. 87.

з саломы для ўзаемнага распазнання і ўсталяваў для рыцараў словы баявых поклічаў – «Кракаў» і «Вільня»; сам жа, сеўшы на каня, уласнай асобай паспяшыў паглядзець на ворага і ў той час жа пачаў строіць шыхты на полі паміж двума гаямі...» (*Rex... in signum cognitionis mutuae cuilibet alligari mandavit verbaque proclamationis in bello militibus haec indixit: Cracow, Wylno ipse solus personaliter, ascensoque equo videre hostes properavit, et statim acies in cujusdam campi planitie inter duo nemora ordinare coepit...*)¹⁷.

Такім чынам, параўнанне «Хронікі канфлікту» і «Гісторыі Польшчы» Яна Длугаша з лістамі Ягайлы дазваляе зрабіць выснову, што большага даверу ў якасці гістарычнай крыніцы заслугоўвае менавіта «Хроніка канфлікту», у той час як Ян Длугаш выступае ў ролі тэндэнцыйнага і схільнага да мастацкіх упрыгожанняў аўтара. Таму да звестак, якія прыведзеныя ў творах «бацькі польскай гісторыі», належыць ставіцца крытычна і выкарыстоўваць іх па магчымасці толькі пасля параўнання з іншымі крыніцамі.

«Хроніка канфлікту» (поўная назва – «Хроніка канфлікту Ўладзіслава, караля Польшчы, з крыжакамі ў год Хрыстоў 1411») найбольш каштоўная і таямнічая з усяго корпусу польскіх наратыўных крыніцаў. Рукапіс хронікі быў знойдзены ў 1857 г. у бібліятэцы графа Дзялынскага ў Курніку (Польшча) польскім даследчыкам Аўгустам Бялоўскім. Манускрыпт складаецца з дваццаці старонак (10 лістоў). Пры гэтым дзевятнаццаць з іх адведзеныя апісанню падзей Вялікай вайны з Тэўтонскім ордэнам, а апошняя старонка змяшчае план для пропаведзі, прысвечанай святкаванню гадавіны Грунвальдскай бітвы: «*Прамова аб канфлікце П[олякаў]. Усе хваляць Пана неба і дабрадзея, які з месца свайго сумленна назірае... У прамове гэтай тры часткі бачных. 1. Святое слова. 2. Гістарычны агляд. 3. Падпарадкаванне палякам. Як бачым, спачатку Слова святое.*» («*Sermo de conflictu P[olonorum]. Omnes benedixerunt dominum celi et benedictus, qui locum suum incontaminatum servavit... In sermone isto tria sunt videnda. 1. Proloquium sanctificum. 2. Scrutinium*

¹⁷ Cronica conflictus Wladislai, regis Poloniae. cum cruciferis anno Christi 1410 S. 436-439.

hystoricum. 3. Obsequium polonicum. Quo ad primum videamus proloquium sanctificum.»)¹⁸.

Дадзены рукапіс з'яўляецца копіяй, спісанай паводле меркавання польскага даследчыка Ежы Затхея, у другой чвэрці 16 ст. Такое датаванне было зробленае ім на падставе пэўных вадзяных знакаў на паперы манускрыпта¹⁹. Напісанае ў правым верхнім куце першай старонкі манускрыпта слова «*Brzeszczye*»,²⁰ магчыма, указвае на месца стварэння спісу – Берасце.

Пра лёс арыгіналу ўвогуле нічога невядома. Таксама нічога невядома пра аўтара хронікі. Аднаыя навукоўцы, напрыклад Зыгмунд Цэліхоўскі, Стэфан Марыя Кучынскі і Свен Экдаль, лічаць, што яна магла быць напісаная Мікалаем Тромбай²¹. іншыя (Анджэй Надольскі), аддаюць аўтарства каралеўскаму натарыюсу Збігневу Алесніцкаму²². Аднак ні адзін, ні другі бок не здолеў прывесці слушныя доказы сваёй пазіцыі. Тэкст мог быць складзены любым іншым удзельнікам выправы ў Прусію 1410 г., альбо запісаны са слоў такога ўдзельніка. Класік польскай гістарыяграфіі Хенрык Лаўмянскі ўвогуле лічыў «Хроніку канфлікту» своеасаблівым «дзённікам вайсковых падзеяў»²³.

Не праліваюць таксама святла на аўтарства хронікі і словы, якія прыведзеныя ў заканчэнне апавядання пра канфлікт: «*I gęta ёсць яе канец, напісана быццам бы клопатам праз руку брата К. з Родо[м]а*» («*Et est huius finis, scripsi quasi in spinis per manus fratris C. de Rodo[mi]a.*»)²⁴, таму што, верагодней за ўсё, гэта імя перапісчыка, які зрабіў спіс з арыгіналу, ці з іншага спісу.

¹⁸ Cronica conflictus Vladislai regni Poloniae cum Cruciferis Biblioteki Kórnickiej. Poznań, 1911. S. 52.

¹⁹ Zathy J. Katalog rękopisów Średniowiecznych Biblioteki Kórnickiej. Wrocław – Warszawa – Kraków, 1963. С. 538.

²⁰ Cronica conflictus Vladislai regni Poloniae cum Cruciferis Biblioteki Kórnickiej. S. 32.

²¹ Ekdahl, S. Die Schlacht bei Tannenberg 1410. S. 146.

²² Nadolski A. Rozważania o Grunwaldzie // Kwartalnik historyczny. 1980. № 87. S. 447.

²³ Ekdahl, S. Die Schlacht bei Tannenberg 1410. S. 144.

²⁴ Cronica conflictus Vladislai regni Poloniae cum Cruciferis Biblioteki Kórnickiej. S. 52.

Далей іншай рукой зроблены допіс: «*Хроніка заканчваецца*» («*Explicit Cronica*»)²⁵.

Дакладная дата напісання хронікі таксама невядомая, і ў гістарычнай літаратуры існуе некалькі версій пра час яе паходжання. Нямецкі даследчык Ф.Тунэрт пасля параўнання яе тэксту з апісаннем Длугаша і лістамі, якія маюць адносіны да Канстанцкага сабору, лічыў, што хроніка паўстала ў 1416 г. Яго падтрымалі немец Карл Хевекер і паляк Станіслаў Куёт. З іх думкай не пагадзіўся расейскі гісторык Аляксандр Барбашаў. Ён прыйшоў да высновы, што «Хроніка канфлікту» паўстала менавіта напрыканцы 1410 г. Думку Аляксандра Барбашава падтрымаў польскі гісторык Антоні Прахаска. Улічваючы, што апавяданне хронікі абрываецца на восеньскіх падзеях 1410 г., ён аднёс яе стварэнне да канца 1410 або пачатку 1411 г. Да такіх жа высноў прыйшлі нямецкія навукоўцы Эрнст Штрэльеке і Якаб Кара, а таксама польскія даследчыкі Аўгуст Бялоўскі, Зыгмунд Цэліхоўскі, Стэфан Марыя Кучынскі і іншыя. Аднак ужо Антоні Прахаска прапанаваў версію, згодна якой тэкст «Хронікі канфлікту», які знаходзіцца ў навуковым звароце, быў «больш позняй копіяй не з арыгіналу, але можа ўжо са скароту хронікі».

Гіпотэза пра існаванне больш падрабязнага арыгіналу, з якога быў зроблены скарот «Хронікі канфлікту», канчаткова аформілася ў 1911 г. Польскі даследчык Зыгмунт Цэліхоўскі, знайшоўшы копію «Хронікі канфлікту» ў бібліятэцы ў Курніку, зрабіў трэцяе і лепшае на сённяшні дзень яе выданне, якое мае падрабязны ўступ, лацінскую транскрыпцыю тэксту і факсімільнае рукапісу. Ва ўступным артыкуле ён прыйшоў да высновы, што дадзены манускрыпт з'яўляецца скаротам, выкананым нейкай духоўнай асобай. Скарот быў прызначаны для карыстання ў якасці апорнага канспекту ўрачыстага звароту да вернікаў з нагоды гадавіны Грунвальдскай бітвы. У абарону свайго меркавання Зыгмунд Цэліхоўскі прыводзіў наяўнасць на апошняй старонцы рукапісу плану гэтага казання²⁶.

²⁵ Тамсама.

²⁶ Гага Р. Хроніка канфлікту Ўладзіслава караля Польшчы з крыжакамі ў год Хрыстоў 1410 // Беларускі гістарычны штогоднік 2005. № 6. С. 61 – 69.

Частка гісторыкаў прыняла версію Антоні Прахазкі і Зыгмунда Цэліхоўскага аб першапачатковым існаванні так званай «вялікай хронікі канфлікту», скарот якой паўстаў недзе ў 16 ст. Тым не менш, існаванне вялікага варыянту дагэтуль не даказанае і наогул абапіраецца выключна на домыслы навукоўцаў. Па-першае, на сённяшні дзень не знойдзена ні аднаго «поўнага» спісу. Па-другое, нідзе ў крыніцах не згадваецца пра існаванне больш поўнага варыянту хронікі. Па-трэцяе, польскі гісторык Герард Лабуда адшукаў у польскім летапісе, які вядомы пад назвай «*Annales Mansionariorum Cracoviensium*», амаль даслоўны пераказ «Хронікі канфлікту» у «кароткім» варыянце²⁷. Нарэшце, навошта было рабіць скарот для казання вернікам на лацінскай мове, якая была вядомая вельмі вузкаму колу людзей, а потым рабіць яшчэ план казання?

У любым выпадку, каб спраўдзіць існаванне вялікага варыянту «Хронікі канфлікту», трэба знайсці яго, а пакуль жа неабходна прыняць тое, што «кароткія» спіскі адпавядаюць тэксту арыгінала, які паўстаў, верагодней за ўсё, ці ў канцы 1410 г., ці ў студзені 1411 г. Пра гэта сведчыць тое, што ў тэксце не згадваецца аб падпісанні Турунскага міру ў лютым 1411 г., якім скончылася вайна паміж Польшчай і ВКЛ з аднаго боку і Тэўтонскім ордэнам з другога²⁸.

Большая частка «Хронікі канфлікту» прысвечаная падзеям, якія адбываліся 15 ліпеня 1410 г., г. зн., непасрэдна Грунвальдскай бітве. Варта заўважыць, што некаторыя сведчання «Хронікі канфлікту» адносна ходу бітвы знаходзяць спраўджанне ў хроніках, якія былі створаныя на тэрыторыі Тэўтонскага ордэну. Так, вельмі цікавае паведамленне, якое «Хроніка канфлікту» пакінула пра ўдзел у бітве арміі ВКЛ, пераклікаецца з рэліяцыйяй працягу хронікі памезанскага афіцыяла Яна фон Пасільге, але разыходзіцца з апісаннем Яна Длугаша. У першай крыніцы чытаем, што *«Іншая ж частка ворагаў сярод тых, самых летшых людзей крыжацкіх, сышлася з найвялікшай гарачнасцю і крыкам*

²⁷ Ekdahl, S. Die Schlacht bei Tannenberg 1410. S. 135.

²⁸ Гага Р. Хроніка канфлікту Ёладзіслава караля Польшчы з крыжакамі... С. 61 – 62.

з людзьмі Вітаўта, і пасля, без малага гадзіны ўзаемнай бойкі, многія з абодвух бакоў паляглі так, што людзі князя Вітаўта вымушаныя былі адысці. Тады ворагі, пераследуючы іх, лічылі, што ўжо атрымалі перамогу, і ў рассянасці аддаліліся ад сваіх харугваў і шыку сваіх атадаў і перад тымі, якіх да ўцёкаў прымусілі, пачалі ўцякаць. У хуткім часе, калі прагнулі павярнуць, адрэзаныя ад сваіх людзей і харугваў каралеўскімі людзьмі, што іх харугвы на прамую ад крылаў прарэзалі, былі ўжо альбо захоплены, альбо пасечаныя мячамі.» («*Alia autem pars hostium ex eisdem electis cruciferorum hominibus cum maximo impetu et clamore cum gente ducis Vitoldi congressa et fere per horam proeliantes mutuo inter se plurimi ex utraque parte ceciderunt, ita quod gens Vitoldi ducis cogitur retrocedere. Et ita ipsos insequentibus existimabant jam obtinuisse victoriam dispersique hostes ab ipsorum banariis in ordinatione suarum acierum erraverunt et illos, quos retrocedere coegerant, fugere inceperunt. Postmodum autem reverti volentes, a suis hominibus et banariis per homines regis, qui directe banaria ipsorum per latera diviserunt, seclusi aut capti et gladio perempti perierunt.*») ²⁹.

Амаль ідэнтычную карціну маляе перад намі прадаўжальнік Яна фон Пасільге: «...і адбылася вялікая бітва, і магістр разам са сваімі людзьмі тройчы прабіваўся скрозь іх, і кароль так адышоў, што яны ўжо пачалі спяваць «Хрыстос уваскрос». Але прыйшлі ягоньня госці і найміты, калі яны не былі настроеныя, і напалі з аднаго боку, а паганцы з іншага, і акружылі іх, і людзі магістра і вялікія саноўнікі і вельмі шмат братаў Ордэну – усе загінулі. Вяртаючыся, яны захапілі іншых, як братаў, так і каней.» («...*und wart eyn grosir stryt, und der meister mit den synen slugin sich drystunt dorch mit macht, und der koning was gewichen, also das dese sunge: «Christ ist entstandin». Des quomen syne geste und soldener, als dese nu vormuet worin, und troff in mit yn uff dy syte und dy heydin uf dy ander, und umbgobin sy, und slugin den meister und dy grostin gebiteger und gar vil bruder des ordins alle tot, wend*

²⁹ Cronica conflictus Wladislai, regis Poloniae, cum cruciferis anno Christi 1410. S. 436-439.

*sy nymant anders remet in, als der bruder und der pferde.»*³⁰

З урыўкаў, якія былі прыведзеныя вышэй, вынікае, што крыжакі прынялі адступленне часткі арміі Вітаўта за ўцёкі ўсяго войска саюзнікаў, з-за чаго расстроілі баявыя рады ў спробе пераследаваць ворага. Гэта была фатальная тактычная памылка, у выніку якой значная частка рыцараў была адрэзаная ад свайго войска і знішчаная саюзнікамі.

На карысць дадзенага сцвярджэння можна прывесці таксама ананімны ліст да вялікага магістра Тэўтонскага ордэну, які быў напісаны прыкладна ў першае дзесяцігоддзе пасля Грунвальду і змяшчаў парады на выпадак палявой бітвы. Аўтар ліста заўважаў, што магістр падчас бою павінен сваім аўтарытэтам утрымліваць атрады ў баявым парадку, і каб адныя іншых не пакідалі да таго часу, пакуль канчаткова не выясніцца, што варожы атрад звярнуўся да ўцёкаў (*das ir die euwirn, so ir hogeste kunnet, mit eren schigkungen tzu haeffe haldet unde mit nichte von enandir losset, so lange bys das ir seet, wie sich euwir vinde huffe hindir dem fluchtigen an lesset*)³¹. Бо можа здарыцца тое, што адбылося пад час «Вялікай бітвы» (пад Грунвальдам), калі «паляўнічыя» (тыя, хто праследаваў уцекачоў) адарваліся ад свайго пастраення і трапілі ў пастку: «*Паспалітае рушанне, так сама як і тыя, што прыйшлі, як і ўсе ваши падданыя могуць пакінуць баявыя рады: хаця нават адзін атрад можа прымусіць паверыць усё баявое пастраенне, што людзям не пагражае знішчэнне, пад час таго, калі хто-небудзь палюе (праследуе ўцекачоў), і пачынаюць паляванне, імкнучыся перамагчы ў гульні, ня ведаючы аб тым, што палова можа быць ужо страчанай.*» («*Das bestellet, ab das alzo tzu gyngede, so ir aller hertiste kunnet, das yo die euwirn in erer schigkunge blihen: wann wenne eyn huffe addir eyne schigkunge tzutrauth wirt, so sint die Iwthe nicht so rischlichen weddir umbe tzubringen, wann denne eyn ydirman will yagen, unde waenth, das spil das sey gewonnen*

³⁰ Possilge, J. Chronik des Landes Preussen // *Scriptores rerum Prussicarum* / hrsg. von T. Hirsch, M. Töppen, E. Strehle. Leipzig, 1866. B. 3. S. 316.

³¹ Ekdahl, S. Die Flucht der Litauer in der Schlacht bei Tannenberg. // *Zeitschrift für Ostforschung*. 1963. № 12.

unde wissen nicht, das is halp mag seyn vorloren.»)³².

Хаця цалкам пытанне пра ўцёкі арміі ВКЛ не здымаецца, на нашу думку здаецца бяспрэчным, што ўцякала толькі яе частка (і, верагодней за ўсё, нязначная), у выніку чаго дадзеныя ўцёкі абярнуліся пасткай для крыжакоў і адыгралі не апошняю ролю ў паражэнні Ордэну пад Грунвальдам.

Адкрытым застаецца толькі пытанне былі гэтыя ўцёкі наўмыснымі ці выпадковымі. Ананімны аўтар вышэй узгаданага ліста да вялікага магістра прама гаварыць пра такую магчымасць: *«Можжа здарыцца так, што вашы ворагі задумаюць асцярожнасць і, пакінуўшы харугву, праявіўшы слабасць, звярнуцца да ўцёкаў; [аднак] можжа здарыцца так, што яны задумалі расстроіць вашыя рады...»* (*«Is tuchte geschen, das euwir vinde den uffsatz vorsich nemen, unde lissen eyne banirh addir tzwi weychin addir fluchtig werden: das were eyn uffsatz do mete sie meynten euwir schigkunge tzubrechen...»*)³³. Аднак тэкст утойвае ў сабе двухсэнсоўнасць – не зразумела, ці такое адбывалася менавіта под час Грунвальду, ці магло ўжывацца наогул.

Ва ўсялякім выпадку, сітуацыя з уцёкамі на Грунвальдскім полі была бліскуча выкарыстаная як Вітаўтам, так і Ягайлам на сваю карысць, што характарызуе і вялікага князя літоўскага і караля Польшчы як выдатных тактыкаў.

У цэлым з «Хронікі канфлікту» наконт Грунвальдскай бітвы мы даведваемся, што:

- 15 ліпеня 1410 г. армія Тэўтонскага ордэну наблізілася да саюзных войскаў Польскага каралеўства і Вялікага Княства Літоўскага ў той час, калі Ягайла слухаў імшу;
- пасля набліжэння ворага саюзныя арміі пастроіліся ў баявыя рады;
- ад імя вялікага магістра і вялікага маршала Ордэна адпаведна Ягайлу і Вітаўту былі прынесеныя два мячы ў якасці выкліку на бітву;
- перад тым, як рушыць да бою, польскае крыло праспява-

³² Ekdahl, S. Die Flucht der Litauer in der Schlacht bei Tannenberg.

³³ Тамсама.

ла «Багародзіцу»;

- перад сутычкай крыжакі паспелі зрабіць два залпы з гарматаў;

- падчас бою арміі Вітаўта супрацьстаяла большая частка крыжацкага войска, якая складалася з лепшых атрадаў Ордэна;

- пасля жорсткага бою на працягу гадзіны частка арміі Вітаўта пачала адыходзіць, за адыходзячымі пусціліся ў пераследаванне тэўтонскія рыцары, якія хутка, расстроілі баявыя рады, былі акружаныя харугвамі ВКЛ, а таксама Польшчы і знішчаныя;

- пасля шасцігадзіннага бою пад націскам саюзных войскаў армія Ордэна пачала адыходзіць; тады каб выправіць становішча вялікі магістр Ордэну асабіста павёў у бітву рэзервовыя «пятнаццаць ці больш» харугваў;

- у першай жа сутычцы вялікі магістр, маршал і шэраг комтураў Ордэну былі забітыя, пасля чаго пачаліся сапраўдныя ўцёкі крыжацкага войска;

- рэшткі крыжацкага войска ўкрыліся ва ўмацаваным вазамі лагеры, які быў узяты штурмам саюзнікамі; у гэтай – апошняй фазе бітвы – Ордэн панёс найбольшыя страты³⁴.

З пункту гледжання ідэалагічнага зместу, аўтар хронікі займаў выразныя прапольскія пазіцыі. Ён імкнуўся паказаць Ягайлу справядлівым каралём, які здзяйсняе справядлівасць і аддае Тэўтонскаму ордэну належнае за здзейснення раней у адносінах да палякаў злачынствы.

Сумуючы вынікі, варта заўважыць, што даследаванне розных аспектаў, якія датычацца Грунвальдскай бітвы, амаль немагчымае без выкарыстання «Хронікі канфлікту». На думку аўтара, менавіта «**Хроніка канфлікту**» з'яўляецца **асноўнай крыніцай для рэканструкцыі грунвальдскіх падзей**, якая дазваляе вырашыць шэраг пытанняў, што дагэтуль з'яўляюцца спрэчнымі ня толькі ў айчынай, але і ў замежнай гістарыяграфіі.

³⁴ Cronica conflictus Wladislai, regis Poloniae, cum cruciferis anno Christi 1410. S. 436-439.

Дадаткі

Прыведзены ніжэй пераклад лістоў да каралевы Ганны Цылійскай і Альберта Ястзембца зробленыя згодна з тэкстамі, якія нямецкі медыявіст Эрнст Штрэлье памясціў у чацвёртым дадатку да трэцяга тому выдання «Гісторыі Прусіі»³⁵. Падставай для выдання з'явіліся копіі лістоў Ягайлы, якія знаходзіліся ў гарадскім архіве Франкфурту на Майне. На жаль, гэтыя дакументы загінулі падчас Другой сусветнай вайны.

Лацінская транскрыпцыя лістоў паводле Эрнста Штрэлье даецца паралельна беларускаму перакладу.

Ліст Ягайлы да каралевы Ганны

Тэкст арыгінала на лаціне

1410 16 Juli retro Dambrownis in campo prelii.

Preclara princeps, illustris consors nostra karissima! A tempore, quo a vobis recessimus, semper continua successione creator celi et terre nos et nostros sue pietatis clementia visitavit et optata hactenus servavit sanitate, cujus patrocinio dum terras hostium intravimus, quamcumque civitatem accessimus expugnandam, semper ipsam absque resistencia recepimus. Feria autem tertia, in die festo divisionis apostolorum, magister cruciferorum cum omni potencia

Пераклад на беларускую мову

1410 16 ліпеня пад Дамброўна на полі бітвы.

Найпрыгажэйшая княгіня, знакамітая і нам вельмі любая жонка наша! Ад нашага з Вамі расставання заўсёды і няспынна Творца неба і Зямлі нас і людзей нашых міласэрнасцю і ласкай адараў і ў добрым захоўваў здароўі. І пад ягонай абаронай на зямлю ворага ўступіўшы, колькі б не спыняліся пад якім-небудзь горадам, каб яго захапіць, заўсёды яго без цяжкасцей захоплівалі. Тады ў аўторак, у свята Разаслання Апосталаў,

³⁵ 1410 16 Juli retro Dambrownis in campo prelii // *Scriptores rerum Prussicarum*. B. 3. Leipzig, 1866. B. 3. S. 425-426. 1410 16 Juli prope Hastenrode in campo prelii nostri // *Scriptores rerum Prussicarum*. B. 3. Leipzig, 1866. B. 3. S. 426-427.

sua nostris appropinquavit exercitibus animo preliandi, nobis tunc sacra misse audientibus officia, quibus usque ad finem cum devocione auditis cum omnibus exercituum nostrorum hominibus campum prelii ascendimus, ubi ordinatis et institutis aciebus ac omnibus dispositis negociis ad conflictum cepimus preparari. Et, dum jam se mutuo aspiciabamus, magister cruciferorum et mareschalcus nobis et preclaro principi domino Widoldo, fratri nostro carissimo, per suos heroldos duos gladios direxerunt sic dicentes : «Noveritis, rex et Widolde, quod in hac hora vobiscum conflictum faciemus et hoc gladios vobis pro subsidio dono damus. Nobis ergo locum date eligere certaminis aut ipsum aut vos eligatis!» Quibus taliter cum mansuetudine respondimus: «Gladios, quos nobis direxistis, recepimus et in Christi nomine, qui cervices conterit superborum, conflictum vobiscum faciemus; sed locum prelii et conflictus nescimus vobis dare nec volumus; quem autem omnipotens deus largire nobis dignabitur, vobiscum conflictum deducemus!» Denique sine mora premissis exercitibus, sicut premittitur, ordinatis, cum ipsis venimus in

магістр крыжацкі з усімі сваімі сіламі да войскаў нашых наблізіўся, жадаючы бітву з намі пачаць, калі мы рупліва слухалі імшу святую. Яе да канца набожна выслухаўшы, з усім войскам нашым, на поле бітвы выйшлі, дзе баявыя рады пастроіўшы і размясціўшы, імкнуліся пачаць бой. Калі ўжо адзін на другога паглядалі, магістр крыжацкі і маршал праз сваіх герольдаў нам і найсвятлейшаму князю пану Вітаўту, брату нашаму найдаражэйшаму, два мечы даслаў са словамі: «Ведайце, кароль і Вітаўт, што ў гэтую гадзіну бітву з вамі пачнём, гэтыя ж мечы вам у дапамогу дарма ахвяруем. Дазвольце ж нам ўласна абраць тое месца для бітвы, альбо самі выбірайце!» На што адказалі лагодна: «Мечы, якія нам даслалі, прымаем і ў імя Хрыста, які каркі напышлівых згінае, біцца з вамі будзем, але месца бою паказаць вам а ні можам, а ні хочам, у бітве жа з вамі ў месцы сустрэнемся, якое Бог усёмагутны даць нам вырашыць». Пасля чаго без затрымкі, войска маючы ўжо пастроенае, як ужо гаварылася, пачалі бой, у якім сярод незлічоных забітых, самі ж вельмі нязначныя, маючы страты (не дзякуючы нашай моцы альбо народаў шмат-

conflictum, ubi infinitis cesis cum modico nostrorum detrimento non nostre potencie brachio vel gentis multitudine armatorum, sed solius dei, qui nos semper dignetur prosperare potestate et virtute, magistrum generalem et marschalcum predictos, Szwortzburg, Helbingensem et alios multos cruciferorum commendatores peremimus et alios in fugam convertimus et insequi propria persona per duo miliaria fuerunt insecuti, qui tunc fugientes et in aquis et fluviis, quo in via fugiendo habuerunt, infiniti sunt submersi et reliqui interfecti, quod paucissimi ovaserunt. Preliando autem cum eisdem Prutenis et ipsis virtute divina devictis et prostratis Conradum juniorem Olznensem et Stetinnensem, Cristoferum de Hungar aliosque hospites infinitos in captivitate recepimus et captivos detinemus.

Datum retro Dambrownis in campo prelii feria quarta in crastino divisionis apostolorum.

лікасці, але адзіна дзякуючы моцы і дабрыні Бога, які толькі б заўсёды нам поспех дарыў), узгаданых вялікага магістра і маршала, Шварцбурга і эльбінгскага і іншых комтураў крыжацкіх пасеклі, іншых да ўцёкаў прымусілі і асабіста пачалі гнаць. Дзве міліяны былі гнаныя, а ўцякаючы, у азёрах і рэках, якія знаходзіліся на іхнім шляху, у велізарнай колькасці патанулі, іншыя ж былі забітыя, так што вельмі нямногія выратаваліся. Б'ючыся ж з прусамі, якіх з ласкі Божай перамаглі і разграмілі, Конрада Малодшага Алесніцкага, Крыштафа з Венгрыі і іншых незлічоных гасцей ордэнскіх да няволі схапілі і як палонных трымаем.

Дадзена пад Дамброўна на полі бітвы, ў сераду, на наступны дзень пасля свята Разаслання Апосталаў.

Ліст Ягайлы да познаньскага біскупа Альберта

Тэкст арыгінала на лаціне

1410 16 Juli prope Hastenrode in campo prelii nostri

Principi presuli eximio, patri reverendo, domino Alberto, episcopo Poznaniensi, sincere nobis dilecto Wladislaus dei gratia rex Polonie etc. Princeps presul eximie, pater reverende! Heri audientibus nobis missarum sollempnia magister generalis cruciferorum cum omni sua potentia, quam habuit, ad nostros appropinquans exercitus, sciens nobiscum preliari et nostrorum effundere sanguinem innocentem, nobis et duci Witolto, fratri nostro carissimo, duos gladios direxil sic inquit: «Vobis duos gladios dirigimus in vestrum subsidium, ut hodie nobiscum per conflictum campestem duellare debeatis; et locum certaminis nobis indicite, aut a nobis indicendum ipsum requiratis!» Quibus taliter in mansuetudine animi nostri respondimus: «Gladios nobis per vos missos suscepimus et suscipere volumus: vobiscum invocato Christi nomine volumus per conflictum decertare; locum autem certaminis vobis indicare nolumus neque scimus, sed omnipotens deus, qui cuncta regit et disponit universa, locum, in

Пераклад на беларускую

1410, 16 ліпеня каля Астэродэ на полі нашай бітвы.

Першаму з годных высокашаноўнаму бацьку, пану Альберту, біскупу Познаньскаму, сапраўды нам ласкаваму, Уладзіслаў з боскай ласкі кароль Польшчы і г.д. Першы з найдастойнейшых, высокашаноўны бацька! Калі мы, як звычайна, слухалі імшу Панскую, вялікі магістр крыжацкі з усімі сваімі сіламі, якія толькі меў, да нашых наблізіўся войскаў, прагнучы з намі біцца і нашых праліць кроў нявінную, нам і князю Вітаўту, брату нашаму любаму, два мечы даслаў, з такімі словамі: «Вам два мечы дасылаем у дапамогу, так як сёння з намі ў палявой бітве змагацца мусіце, а месца бою нам вызначце, альбо мы самі яго вызначым». На што так у рахманасці душы нашай адказалі: «Мечы, якія вы нам даслалі, прымаем і прыняць жадаем: з вамі, звяртаючыся да імя Хрыстова, у бітве сысціся хочам; месца ж бітвы вам вызначыць не дазваляем і не мы вырашаем, але ўсёмагутны Бог, які ўсім кіруе і сусвет

quo vobiscum pugnaturi sumus, iam nobis preparavit!» Denique statim sine mora exercitibus nostris ordinatis et instructis ipsos dimisimus contra hostes transituros in conflictum, ubi non in virtute brachii nostri vel gentis armatorum multitudine; sed solius dei potestate et virtute, qui nos semper ab adversis dignatur preservare, paucis valde de nostris communibus, nullis notabilibus interfectis, omnes exercitus inimicorum prostravimus et ipsum magistrum generalem cum marschalcone, Schwartzepurck et Helbinensi ac aliis multis commendatoribus, cruciferis barbatis, peremimus in gladio et captivos infinitos ad nostra tentoria deduximus et habemus captivatos, inter quos ducem Conradum juniorem, ducem Stetynensem Casimerum et alios hospites valde multos, quorum numerum ignoramus, recepimus et in captivitatem duximus; sicque hostibus prostratis et in fugam conversis, qui remanserunt superstites licet pauci, ipsos in propria persona fuimus insecuti et insequi exercitibus per quatuor aut citra miliaria mandavimus, ubi infiniti ex ipsis fugientibus sunt preempti et alii in undis fugientes sunt submersi. Nos vero

упарадкоўвае, месца, у якім з вамі біцца будзем, ужо нам падрыхтаваў». Нарэшце самі з цвёрдасцю і без маруджання войскі нашы падрыхтавалі і, пастроіўшы, накіравалі супраць ворага, які рухаўся да бою. Там не мужнасцю рукі нашай альбо шматлікасцю народаў узброеных, але адзіна боскімі магутнасцю і мужнасцю, якія нас заўсёды ад годных праціўнікаў ахоўваюць, вельмі мала з нашых войскаў і нікога з больш знатных не страціўшы, усе варожыя войскі знішчылі і самога вялікага магістра з маршалам, Шварцбурскага і Ельбінскага, а таксама іншых многіх комтураў, крыжакоў барадатых аддалі мечу і палонных бясконцых да нашых шатроў сагналі. І наяўных палонных, сярод якіх былі князь Конрад малодшы і князь Шчэцінскі Казімір і іншыя ворагі настолькі шматлікія, што колькасці іх не ведаем, прынялі і ў палон накіравалі. І так ворагаў перамаглі і да ўцёкаў прымусілі, тых жа нямногіх, якім застацца ў жывых было дазволена, самі ва ўласнай асобе пераследавалі і пераследаванню аддаваліся да чатырох міляў. Там бясконцае

deo nostro de triumpho nobis concesso gratias agentes per duo miliaria et ultra ipsos insequentes ad tentoria nostra rediimus sani et incolumes nobis divina clementia favente et fortuna. Ideo paternitatem vestram petimus et hortamur, quatenus divine pietatis clementiam, que nobis nullis nostris meritis precedentibus tanta donavit beneficia, velitis deprecari, ut eandem pietatem in nobis continuare dignetur et concedere in hostibus incepte victoriae triumphum conservare.

Datum prope Hastenrode in campo prelii nostri feria quarta in crastino divisionis apostolorum.

Etiam cum feria sexta mane a civitate nostra Hoestein recedere volumus, venerunt ad nos nobiles terrigene de districtu et civitate Heldenburg alias Holdenstein, civitatem et castrum bona valde nostre subicientes dicioni.

Ad relacionem domini Nicolai regni Polonie vicecancellarii.

мноства ўцекачоў было забіта і многія ўцякаючыя ў вадзе патанулі. Мы сапраўднаму Богу нашаму за нашу перамогу выказвалі вялікую падзяку на працягу дзвюх міляў; і пасля самога пераследавання да шатроў нашых вярнуліся здаровым і непашкоджаным з-за боскай ласкі і заступніцтва фартуны. Таму да бацькоўскіх пачуццяў вашых звяртаемся і заклікаем, а таксама да боскай ласкі звяртаемся, што нам не за нашыя такія значныя мінулыя заслугі дорыць дабрыню. Мы шчаслівы маліць, як і раней, аб літасці да нас, захаванні годнасці і дазваленні поспеху над ворагамі, які дасягнулі, звярнуць поўнай перамогаю.

Дана каля Астэродэ ў нашым вайсковым лагеры ў сераду на наступны дзень пасля дня разаслання апосталаў. Таксама, калі ў пятніцу ранкам з гораду нашага Хоэштэйна выйсці захацелі, прыбылі да нас земскія нобілі з павету і гораду Хельдэнбурга, паіншаму Хольдэнштэйна, яны і горад і замак, добра умацаваны, нам ва ўладу аддалі.

Паведамленне пана Мікалая, віцэ-канцлера Каралеўства Польскага.